

Albertus Magnus, Philosophia realis, Svezak I, dvojezično izdanje, Biblioteka "Demetra", Zagreb, 1994.

"Magnus in magia, major in philosophia, maximus in Theologia", nazivalo je Alberta Velikog (1183-1280) srednjovjekovlje, otkrivajući sažeto tim izriječom dubinu njegova uvida u carstva naravi (*natura*), uma (*intellectus*) i milosti Božje (*gratia Dei*). Upućenik u ta tri carstva i njima pripadajuće discipline (*magia, philosophia, theologia*) kroz njihovo nutarnje trojedinstvo, Albert je svome vremenu stoga doista Doctor universalis, sveopći naučitelj. Riječima njegova suvremenika Poeta iz Würzburga (= 1265): "Albert bi bio sposoban potpuno obnoviti staro zdanje filozofije kada bi filozofska djela prošlosti bila spaljena, i još bi kao izumitelj nove filozofije (*inventor novae philosophiae*) nadmašio sve čuvene stare mudrace." Na sasvim osebujan način Albert Veliki ujedno jest i jedno i drugo, obnovitelj starog zdanja filozofije i izumitelj nove filozofije. Obnovitelj zbog toga što je prvi sustavno komentirajući Aristotelova djela njegovo filozofiranje nanovo uveo u filozofijski obzor Zapada, a izumitelj zbog toga što je nastojeći sjediniti Aristotelovo filozofiranje s kršćanskim svetom naukom (*sacra doctrina*), zajedno sa svojim učenikom Sv. Tomom Akvinskim, omogućio konstituiranje kršćanske teologije kao znanosti. Kršćanska teologija, ovdje ne više shvaćena izvorno kao zrenje, odnosno motrenje Božjeg otajstva (*contemplatio sive theologia*), kako su je shvaćali recimo grčki oci ili Scotus Eriugena, nego kršćanska teologija shvaćena kao znanost, začetak je duhovnog kretanja kasnije imenovanog skolastikom.

Unutar cjeline Albertovih misaonih nastojanja filozofija zauzima središnje mjesto. No ako ona i jest, koristeći se Aristotelovom terminologijom iz *Nikomahove etike*, to mesotes Albertova mišljenja, nipošto nije to akrotes, već to mjesto pripada teologiji. Samostalni duhovni prostor filozofije oblikuje se u sferi uma i onog umnog, te je stoga po Albertu čovjek, ukoliko je uistinu čovjek - um (*intellectus*). Filozofija s jedne strane odvodi Alberta, sasvim na Aristotelovu tragu, u proučavanje naravi, koje se ustanovljuje u vidu razumskih (*scientie rationalis*) i magijskih (*scientie magicae*) naravoslovnih znanosti. One su odvojene od filozofije, jer po Albertu nema filozofiranja o pojedinačnim stvarima, u njima je iskustvo (*experientia*), a ne um, najbolji učitelj. S druge pak strane, filozofiranje odvodi do granice onog umom spoznatljivog, gdje onkraj granice otpočinje samostalna teologijska sfera Objave i Božje milosti. Teologija, kao vrhunac Albertovih duhovnih nastojanja, jest teorijsko-praktička znanost koja istinu Boga ne samo misli nego i odjelovljuje. Objava kao predmet teologije iznad je uma, no nije i njemu suprotna. Um i Objava, filozofija i teologija, u svojem se razlikovanju nadopunjuju, otkrivajući svaka za sebe svoje područje bitka.

Sav ovaj ukratko ocrtni misaoni horizont Alberta Velikog jasno se otkriva kroz izbor njegovih djela prevedenih na hrvatski i objavljenih u knjizi pod naslovom *Philosophia realis*. Zamišljena kao svojevrsni uvod u Albertovu misao, ova knjiga otpočinje opsežnom uvodnom studijom Tome Vereša *Ćivot i djelo Alberta Velikog*. Studijom se ukratko tematizira Albertovo mjesto unutar duhovnosti Zapada, njegovo življenje, misaono ishodište i glavne teme njegovih naravoslovnih, filozofijskih i teologijskih djela, te naposljetku utjecaj Albertova djela na hrvatsku misaonu i kulturnu baštinu. Uvodni dio u dodatku sadrži i popis svih autentičnih filozofijskih i teologijskih Albertovih djela. Zatim slijedi prijevod Albertova spisa *De quindecim problematibus* (O petnaest problema), koji pobijanjem petnaest teza pariških averoista uvodi u temeljne filozofijske i teologijske probleme XIII. stoljeća. Nakon ovog spisa prevedeni su tematski izabrani ulomci iz Albertovih naravoslovnih djela. Na prvom mjestu nalaze se tri ulomka o alkemiji iz djela *Mineralium libri quinque* (Pet knjiga o rudama), kojima je cilj istražiti mogućnost alkemijske pretvorbe kovina putem njihova oplemenjivanja. Potom slijede dva ulomka o kozmografiji iz djela *De caelo et mundo* (O nebu i svijetu) te jedan ulomak o geografiji iz djela *De natura loci* (O naravi mjesta), kojima je svrha proniknuti u narav i položaj Zemlje dokazivanjem njezina kuglastog oblika, čime je smiono napuštena biblijska i homerovska slika svijeta kao ravne plohe. Naposljetku su prevedena tri dokumenta iz Albertova života, uključujući i Albertov testament iz 1279. godine, koja rječito govore o Albertu kao osobi i njegovu ugledu među suvremenicima. Knjiga završava iscrpnom bibliografijom u kojoj je sabrana sva relevantna literatura o Albertu i njegovu djelu na našem i stranim jezicima.

Ovaj reprezentativni uvod u jedan od najbitnijih filozofema srednjovjekovlja svakako je dostojan poticaj na dublje promišljanje onog i danas živog u Albertovu mišljenju.